

Normative, Structural, and Behavioral Necessity in Recognizing Maritime Jobs as Hard and Hazardous

Amir Nezam Barati ^{1*}, Abutaleb Motalebi ²

¹ Assistant Professor of Law, Imam Khomeini University of Marine Sciences, Mazandaran, Iran

² Associate Professor of Maritime Educational Administrative, Imam Khomeini Maritime Science University, Mazandaran, Iran

Received: 22 January 2023 Accepted: 30 September 2024

Abstract

Background and Aim: Today, more than 90% of goods transportation, oil export and import of basic goods are carried out by sea, and the security of the country's import and export transportation lines in international waters with a distance of more than 2000 km from the depth of the country's soil is also ensured by the strategic navy. Of course, holding maritime jobs of maritime institutions has its own difficulty, which cannot be compared with non-maritime jobs, and it is necessary for the legislative and executive branches to improve efficiency and effectiveness, as well as to institutionalize the components of good governance, laws and regulations regarding the difficulty of jobs to revise and recognize these jobs as hard jobs from a behavioral, structural and behavioral point of view. The purpose of this thesis is to examine the normative, structural and behavioral aspects of recognizing maritime jobs as difficult and harmful jobs from a legal and medical point of view, which can play an essential role in the development of the maritime sector.

Methods: In this research, using the descriptive-analytical method, the normative, structural and behavioral necessity in recognizing maritime jobs as hard and harmful jobs was investigated and analyzed.

Results: From this point of view, there is no difference of opinion among legal, medical and technical experts in recognizing maritime jobs as hard jobs based on hardship, and all individuals, both real and legal, emphasize the difficulty of maritime jobs and work at sea, and this hypothesis They accept that maritime jobs are hard and exhausting. But it seems that in terms of norms, structure and behavior, no significant action has been taken to include these jobs and classify them under the set of hard and loss-making jobs. From this valley, with the help of the heavenly words of Prophet Muhammad (PBUH) regarding the special privileges of the position of a martyr at sea, which seems to be the result of hard work at sea, as well as the opinions of experts and legal, maritime, medical and Environmental health in the recognition of maritime jobs as hard and exhausting jobs, as well as the emphasis and confirmation of the difficulty of working at sea by the head of the legislature can pave the way for the recognition of maritime jobs as hard jobs.

Conclusion: The results of this research show that in today's world, maritime jobs are considered as one of the hard and exhausting jobs from an international perspective, so that due to these difficulties, it has special benefits related to hard and loss-making jobs, and from the perspective of salaries and benefits and retirement in There is a significant difference in developing countries such as India and Pakistan as well as in developed countries compared to jobs on land. According to international researches, maritime jobs are one of the most exhausting jobs in the world, and every year many sailors stop working in this profession due to the special difficulties of maritime jobs. Therefore, it seems that it is necessary in Iran's legislative system to identify maritime jobs, especially government jobs, as hard jobs. From this point of view, counting maritime jobs as hard jobs can improve efficiency and effectiveness as a key element in maritime governance and provide the basis for creating a modern maritime civilization in the 21st century that Iran is looking for.

Keywords: Maritime jobs, Hard jobs, Good governance

ضرورت هنجاری، ساختاری و رفتاری در به رسمت شناختن مشاغل دریایی به عنوان مشاغل سخت و زیان آور از منظر حقوقی و پزشکی

امیرنظام براتی*^۱، ابوطالب مطلبی^۲

^۱ استادیار حقوق دانشگاه علوم دریایی امام خمینی (ره)، مازندران، ایران
^۲ دانشیار دانشگاه علوم دریایی امام خمینی (ره)، مازندران، ایران

دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۱۱/۰۲ پذیرش مقاله: ۱۴۰۳/۰۷/۰۹

چکیده

زمینه و هدف: امروز بیش از ۹۰ درصد حمل و نقل کالا، صادرات نفت و واردات کالای اساسی از طریق دریا صورت می گیرد که امنیت خطوط مواصلاتی واردات و صادرات کالای کشور در آبهای بین المللی با فاصله بیش از ۲۰۰۰ کیلومتری از عمق خاک کشور نیز توسط نیروی دریایی راهبردی صورت می گیرد. مسلماً تصدی مشاغل دریایی نهادهای دریایی سختی خاص خود را دارد که قابل قیاس با مشاغل غیر دریایی نیست و ضروری است قوه مقننه و مجریه در جهت ارتقای کارآمدی و اثر بخشی و همینطور نهادینه نمودن مولفه های حکمرانی خوب، قوانین و مقررات را در مورد سختی مشاغل دریایی مورد بازنگری قرار دهند و این مشاغل را از منظر رفتاری، ساختاری و رفتاری به عنوان مشاغل سخت به رسمیت بشناسند. هدف این پژوهش بررسی هنجاری، ساختاری و رفتاری در به رسمت شناختن مشاغل دریایی به عنوان مشاغل سخت و زیان آور از منظر حقوقی و پزشکی که می تواند در توسعه دریا محور نقشی اساسی داشته باشد.

روش ها: در این تحقیق با استفاده از روش توصیفی- تحلیلی ضرورت هنجاری، ساختاری و رفتاری در به رسمت شناختن مشاغل دریایی به عنوان مشاغل سخت و زیان آور مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته ها: از این منظر در به رسمیت شناختن مشاغل دریایی به عنوان مشاغل سخت و مبتنی بر مشقت اختلاف نظری در میان کارشناسان حقوقی، پزشکی و فنی نیست و همه اشخاص اعم از حقیقی و حقوقی بر سخت بودن مشاغل دریایی و کار در دریا تاکید می نمایند و این فرضیه را می پذیرند که مشاغل دریایی سخت و طاقت فرسا است. اما به نظر می رسد از لحاظ هنجاری، ساختاری و رفتاری اقدام قابل توجهی برای احتساب این مشاغل و طبقه بندی آنان در زیر مجموعه مشاغل سخت و زیان آور صورت نگرفته است. از این وادی با استعانت از سخنان آسمانی پیامبر رحمت و رأفت حضرت محمد (ص) مبنی بر امتیازات خاص مقام شهید در دریا که به نظر می رسد منتج از مشقت کار در دریا است، و همینطور اظهار نظر کارشناسان و متخصصین حقوقی، دریایی، پزشکی و بهداشت محیط در به رسمیت شناخته شدن مشاغل دریایی به عنوان مشاغل سخت و طاقت فرسا و همینطور تاکید و تأیید سختی کار در دریا توسط ریاست وقت قوه مقننه می تواند راه را برای به رسمیت شناختن مشاغل دریایی به عنوان مشاغل سخت هموار نماید.

نتیجه گیری: نتایج این پژوهش مبین این است که در دنیای امروزی مشاغل دریایی از منظر بین المللی به عنوان یکی از مشاغل سخت و طاقت فرسا به حساب می آید به طوری که به دلیل این سختی ها از مزایای خاص مربوط به مشاغل سخت و زیان آور برخوردار است و از منظر حقوق و مزایا و بازنشستگی هم در کشورهای درحال توسعه ای مانند هند و پاکستان و هم در کشورهای توسعه یافته تفاوت قابل توجهی در مقایسه با مشاغل موجود در خشکی دارد. بر اساس پژوهش های صورت گرفته در سطح بین المللی مشاغل دریایی یکی از طاقت فرساترین مشاغل در دنیاست و هرساله دریانوردان زیادی به علت سختی های خاص مشاغل دریایی از ادامه فعالیت در این حرفه دست می کشند. از این رو به نظر می رسد در نظام قانون گذاری ایران نیز ضروری است که مشاغل دریایی به خصوص مشاغل حاکمیتی به عنوان مشاغل سخت مورد شناسایی قرار بگیرد. از این منظر احتساب مشاغل دریایی به عنوان مشاغل سخت می تواند باعث ارتقاء کارایی و اثر بخشی به عنوان عنصر گوهری در حکمرانی دریایی شود و زمینه ایجاد تمدن مدرن دریایی در قرن ۲۱ که ایران به دنبال آن است را فراهم نماید.

کلیدواژه ها: مشاغل دریایی، مشاغل سخت، حکمرانی مطلوب

مقدمه

برخی از کارگران باتوجه به جایگاه و مسئولیت‌های شغلی خود، زودتر و بیشتر از دیگران در معرض آسیب‌های شغلی، فرسایش قوای جسمانی و مخاطرات قرار می‌گیرند. از این بابت این دسته از کارگران همیشه نگرانی بیشتری نسبت به آینده پس از بازنشستگی خود دارند؛ چراکه معتقدند در زمره مشاغل سخت و زیان آور مشغول به فعالیت هستند، که البته نگرانی بجایی می‌باشد (۱).

صنعت کشتیرانی ستون فقرات اقتصاد جهانی است زیرا بیش از ۹۰ درصد کالاهای جهان معادل ۱۱ میلیارد تن کالا از طریق دریا حمل می‌شود که نشان دهنده اهمیت کشتی‌ها، دریاها و دریانوردان است (۲).

نیروی انسانی مهمترین منبع هر صنعتی است و نحوه استفاده از آن برای دستیابی به حداکثر کارایی و بهره‌وری یکی از پیچیده‌ترین مشکلات است و در واقع اگر اهداف فردی و سازمانی در صنعت مطابقت نداشته باشند، نیروی انسانی تبدیل به یک نیروی انسانی می‌شود. بر این اساس لازم است با به‌کارگیری اصول علمی «برنامه ریزی منابع انسانی»، رشد و توسعه نیروی انسانی، نیروی انسانی موجود شناسایی و تحلیل شود و در نهایت راهکارهای مناسب برای این موضوع اندیشیده شود.

در دنیای امروزی مشاغل دریایی از منظر بین‌المللی به‌عنوان یکی از مشاغل سخت و طاقت‌فرسا به‌حساب می‌آید به‌طوری‌که به دلیل این سختی‌ها حدود ۵ الی ۱۰ سال نسبت به مشاغل دیگر زودتر بازنشسته می‌گردد. مشاغل دریایی یکی از سخت‌ترین مشاغل در دنیاست و هر ساله دریانوردان زیادی به علت سختی‌های خاص این حرفه از ادامه فعالیت در این حرفه دست می‌کشند. از این‌رو به نظر می‌رسد در نظام حقوقی جمهوری اسلامی ایران نیز ضروری است که مشاغل دریایی به‌عنوان مشاغل سخت مورد شناسایی قرار بگیرد. در ابتدا لازم است تعریفی از مشاغل سخت و زیان‌آور ارائه داد در تعریفی که از در قانون تأمین اجتماعی ارائه شده است عنوان گردیده است که "کارهای سخت و زیان‌آور، کارهایی است که در آنها عوامل فیزیکی، شیمیایی، مکانیکی و بیولوژیکی محیط کار، غیراستاندارد بوده و در اثر اشتغال کارگر تنش به‌مراتب بالاتر از ظرفیت‌های طبیعی (جسمی و روانی) در وی ایجاد گردد که نتیجه آن بیماری شغلی و عوارض ناشی از آن بوده و بتوان با به‌کارگیری تمهیدات فنی، مهندسی، بهداشتی و ایمنی و غیره، صفت سخت و زیان‌آور بودن را از آن مشاغل کاهش یا حذف نمود. در ایران چندین بار تلاش‌هایی در مورد به رسمیت شناختن مشاغل دریایی به‌عنوان مشاغل سخت صورت گرفته است اما تا الآن از منظر هنجاری، ساختاری و رفتاری اقدام منتج به نتیجه‌ای صورت نگرفته است. در این مقاله در پی آنیم که به چهار سؤال ذکر شده در زیر پاسخ دهیم:

به رسمیت شناختن مشاغل دریایی به‌عنوان مشاغل سخت و طاقت‌فرسا چه فرایندی را باید طی نماید؟

دلایل اصلی ترک مشاغل دریایی توسط دریانوردان کشتی‌های تجاری و نهادهای حاکمیتی مانند نیروهای دریایی چیست؟

۳- چگونه می‌توان مشاغل دریایی را به‌عنوان مشاغل سخت و طاقت‌فرسا از منظر هنجاری، ساختاری و رفتاری در کشور مطرح نمود؟

۴- آیا به رسمیت شناختن مشاغل دریایی به‌عنوان مشاغل سخت و طاقت‌فرسا می‌توان موجب ارتقاء حکمرانی و نهادینه شدن تمدن دریایی در نهادهای دریایی کشور گردد؟

۵- حرفه دریانوردی در بخش‌های حاکمیتی با چه مشکلات و آسیب‌هایی مواجه می‌باشد؟

۱- اهمیت موضوع

حل این مساله و ضرورت اجرای مطالعه در جامعه دریایی می‌تواند موجب کارآمدی و اثر بخشی و درنهایت بهره‌وری و در آخر زمینه تمدن دریایی که جمهوری اسلامی به دنبال آن است را نهادینه نماید. جامعه دریایی نقش عظیمی در نهادینه نمودن امنیت اقتصادی، بهداشتی، روانی و به‌طور کلی ثبات همه‌جانبه کشور دارد اما به نظر می‌رسد در بین جامعه دریایی نهادهای دریایی حاکمیتی در مقایسه با نهادهای دولتی و کشتی‌رانی جمهوری اسلامی ایران، از مزایا قانونی مشاغل سخت برخوردار نیستند. این موضع در واقع ریشه در این دارد که در حدود ۹۲ درصد از حمل و نقل اعم از صادرات و واردات کشور توسط دریانوردان صورت می‌گیرد که امنیت این خط، مواصلاتی را هم نیروهای دریایی کشورها تأمین می‌نماید. نکته اساسی که در این تحقیق از دغدغه‌های پژوهشگر است این است که در نظام حقوقی و اداری ایران به خصوص مشاغل حاکمیتی مانند دریانوردان نیروی دریایی از منظر برخورداری از مزایای مشاغل سخت و زیان‌آور، بر اساس قوانین خود جمهوری ایران نیز برخوردار نیستند. از این‌رو نیاز است موضع مشاغل دریایی از منظر پزشکی و سلامت دریانوردان، قوانین و مقررات، و از منظر ساختار و رفتاری مورد بررسی و واکاوی قرار گیرد.

۲- مشکلات، محدودیت‌ها و نحوه برخورد با آنها

کمبودن منابع تحقیق یکی از مهمترین مشکلات حوزه و محدودیت‌های محقق بوده است. از این‌رو شخص محقق در سفر دریایی و کارآموزی دانشجویی که به کشور هندوستان و پاکستان داشت، در مصاحبه با کارشناسان متخصص در این حوزه و واکاوی در این حوزه به این موضوع پی برد که در این دو کشور یاد شده مشاغل دریانوردی و مشاغل دریایی به‌عنوان مشاغل سخت به رسمیت شناخته شده است و دریانوردان بعد از ۲۰ سال فعالیت در این مشاغل به دلیل سختی و طاقت‌فرسا بودن آن بازنشسته می‌شود. مهمترین مشکلات مشاغل دریایی که هر دریانورد و یا شاغل دریایی با آن مواجه می‌باشد و باعث می‌شود دریانوردان شغل خود

افراد، مزایایی تحت عنوان سختی کار تعیین است.

۳-۳-۳- چگونگی فرایند به رسمیت شناختن مشاغل دریایی به عنوان مشاغل سخت

۳-۳-۱- گروه بندی کارهای سخت و زیان آور موجد براساس قوانین

به موجب ماده ۱ آیین نامه اجرایی بند (۵) جزء (ب) ماده واحده قانون اصلاح تبصره (۲) الحاقی ماده (۷۶) قانون اصلاح مواد (۷۲) و (۷۷) و تبصره ماده (۷۶) قانون تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۵۴ و الحاق دو تبصره به ماده (۷۶) مصوب ۱۳۷۱ - مصوب ۱۳۸۰ - موضوع تصویب نامه شماره ۱۵۳۶۵/ت/۳۶۰۰۵-هـ مورخ ۱۳۸۶/۲/۵، مشاغل به دو گروه الف و ب تقسیم بندی می شوند:

گروه الف: مشاغلی که صفت سخت و زیان آوری با ماهیت شغل وابستگی دارد اما می توان با به کارگیری تمهیدات بهداشتی، ایمنی و تدابیر مناسب توسط کارفرما سختی و زیان آوری آن ها را حذف نمود.

گروه ب: مشاغلی که ماهیتاً سخت و زیان آور بوده و با به کارگیری تمهیدات بهداشتی، ایمنی و تدابیر فنی توسط کارفرما، صفت سخت و زیان آوری آن ها کاهش یافته ولی کماکان سخت و زیان آوری آن ها حفظ می گردد.

در بررسی مشاغل دریانوردی با توجه به مخاطرت مختلف و چند بعدی هم روح دریانورد درگیر ویژگی مشاغل سخت و زیان آور می باشد و هم از زوایای مختلف جسم دریانورد درگیر فرایند مشاغل سخت و زیان آوری می باشد.

۳-۳-۲- بررسی شرایط بازنشستگی در کارهای سخت و زیان آور

مطابق با بخش اول بند (ب) تبصره ۲ قانون بازنشستگی پیش از موعد در مشاغل سخت و زیان آور، داشتن حداقل بیست سال متوالی و یا بیست و پنج سال متناوب اشتغال در کارهای سخت و زیان آور که در هر مورد حق بیمه مدت مزبور را نیز به صندوق تأمین اجتماعی پرداخت کرده باشند بدون شرط سنی می تواند درخواست خود را به ادارات کار و امور اجتماعی استان ها جهت طرح در کمیته های استانی ارائه نمایند.

۳-۳-۳- بررسی شرایط بازنشستگی در کارهای سخت و زیان آور

مطابق با بخش اول بند (ب) تبصره ۲ قانون بازنشستگی پیش از موعد در مشاغل سخت و زیان آور، داشتن حداقل ۲۰ سال متوالی و یا ۲۵ سال متناوب اشتغال در کارهای سخت و زیان آور که در هر مورد حق بیمه مدت مزبور را نیز به صندوق تأمین اجتماعی

را در دریا را رها می کنند از قبیل (۱): دور بودن از خانه و خانواده، خطرات جسمی و صدمات خطرناک، سیاستگذاری شغلی سخت و درگیری کاری شدید در کشتی، دزدی دریایی، قوانین سختگیرانه دریایی، مرخصی محدود در ساحل، مسائل شخصی یا بهداشتی از منظر روحی و جسمی، کشتی هایی با خدمه ناکافی، خستگی و فرسودگی شغلی به دلیل سخت بودن شغل و تعلیق گواهینامه ها یا مجوزهای لازم می باشد. علاوه بر مشکلات فوق عدم وجود مقالات علمی و منابع در حوزه مشاغل سخت در دنیا با توجه به حل شدن این موضع در نظام قانون گذاری کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه، مهمترین مشکل محقق در طول چند سال کار و فعالیت در مورد مشاغل دریایی به عنوان مشاغل سخت و زیان آور بوده است. مشاغل دریایی در تمام کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه به عنوان مشاغل سخت به رسمیت شناخته شده اند. اما در کشور ایران این مشاغل در برخی نهادها حاکمیتی دریایی مانند نیروهای دریایی ارتش و سپاه به عنوان مشاغل سخت به رسمیت شناخته نشده است. چنین معضلی خود باعث فاصله گرفتن نسل جوان جهت استخدام در نهادهای حاکمیتی دریایی شده است.

۳- مبانی نظری تحقیق در نظام حقوقی و اداری ایران

۳-۱- تعریف مشاغل سخت و زیان آور

مشاغل سخت مشاغلی و فعالیت هایی هستند که به خاطر وجود عوامل فیزیکی، شیمیایی، مکانیکی و بیولوژیکی تنش های خارج از ظرفیت به کارگر وارد می کند. به بیان دیگر محیط کاری مشاغل سخت و زیان آور برای سلامتی فرد، استاندارد نیست. مضرات برخی از عوامل را می شود از طریق رعایت اصول ایمنی / بهداشتی یا فنی / مهندسی حذف کرد. این کارها را مشاغل گروه «الف» می گویند. اما برخی دیگر از مشاغل هستند که حتی با رعایت این اصول، مضرات و آسیب های شدید آن قابل حذف نیست. این دسته را مشاغل گروه «ب» می نامند. به همین برای مشاغل خاصی سختی کار در نظر گرفته می شود. به طور کلی کارهای سخت و زیان آور شامل خدمات سختی کار تأمین اجتماعی می شوند.

۳-۲- سختی کار

اشخاصی که در مشاغل گروه «الف» و «ب» شاغل هستند، مشمول مزایایی می شوند که به آن سختی کار می گویند. مشمولین سختی کار می توانند، پیش از موعد بازنشسته شوند. تعداد ساعات کمتری کار کنند. مرخصی بیشتری دارند. اضافه کاری و همچنین بکارگیری زنان و نوجوانان ۱۵-۱۸ سال در کارهای این دسته ممنوع است. با توجه به تعاریف بالا، تفاوت بین سختی کار و مشاغل سخت و زیان آور کاملاً روشن شد. در نتیجه اشتغال در کارهای سخت و زیان آور، مزیت «سختی کار» را به همراه دارد. ماهیت محیط کاری و ویژگی های برخی کارها به سلامتی افراد شاغل آسیب می رساند. قانون گذار برای کم کردن آسیب به این

را بکار بگیرد می‌توان سختی این مشاغل را حذف نمود. گروه ب: این دسته مشاغلی هستند که ماهیتاً سخت و زیان‌آور هستند و در صورت به‌کارگیری تمهیدات بهداشتی و ایمنی و تدابیر مناسب سختی کار کاهش می‌یابد ولی سخت و زیان‌آوری این مشاغل حذف نمی‌شود.

۵- لیست مشاغل سخت و زیان‌آور

شورای عالی کار، شورای عالی حفاظت فنی و بهداشت کار فهرست مشاغلی را تحت عنوان مشاغل سخت و زیان‌آور تهیه کرده و سپس این لیست به تصویب وزارت کار و بهداشت رسیده است.

۱- کار در معدن: اعم از تحت الارضی یا سطح الارضی که منجر می‌شود کارگر در راهروهای سرپوشیده و تونل‌ها به استخراج بپردازد.

۲- کار استخراج: هر گونه مباشرت یا نظارتی که ایجاب می‌کند کارگر در میله‌ها، راهروها و تونل‌های معدن مشغول فعالیت باشند اعم از جدا کردن یا منفجر کردن مواد از سطح کار، حمل موادی که بر اثر انفجار ایجاد شده، اداره تاسیسات آب و برق در داخل معدن

۳- کار در مخازن سربسته، حفر قنات‌ها، چاه‌ها و فاضلاب‌ها
۴- کار مستمر در مجاورت کوره‌های ذوب به گونه‌ای که کارگر در معرض بخارات زیان‌آور و حرارت باشد، همچنین تخلیه و حمل مواد مذاب از این کوره‌ها

۵- کارگران مشغول به کار در کارگاه‌های سالامبورسازی، دباغی و روده پاک‌کنی و کارگرانی که به‌طور مستمر در گندابروها، جمع‌آوری و حمل و دفن زباله شهری مشغولند.

۶- کارگران مشغول به کار در واحدهای دامداری و طیور که به‌طور مستمر در جمع‌آوری و انتقال و انبار کردن کود کار می‌کنند.
۷- اشخاصی که به‌طور مداوم و مستمر در ارتفاع بیش از ۵ متر و در فضاهای باز بر روی داربست، اتاقک‌های متحرک و دکل‌ها کار می‌کنند.

۸- افرادی که بر روی خطوط و پست‌های انتقال برق با فشار شصت و سه کیلوولت و بالاتر از آن در حال فعالیت هستند.
۹- مشاغل پخت آسفالت دستی، قیرپاشی، شن‌پاشی و مالچ‌پاشی

۱۰- افرادی که در مخازن مشغول جوشکاری هستند.
۱۱- کار با مواد رادیواکتیو و قرار گرفتن در معرض پرتوهای یون‌ساز و مشاغلی که بدلیل در معرض اشعه قرار گرفتن، زمینه ابتلا به بیماری در آن‌ها وجود دارد.

۱۲- کار در مکان‌های با فشار زیاد مانند کار غواصی
۱۳- آتش‌نشانی
۱۴- کار سم‌پاشی مزارع، باغات و همچنین ضدعفونی کردن طویله‌ها، مرغداری‌ها

پرداخت کرده باشند بدون شرط سنی می‌توانند درخواست خود را به ادارات کار و امور اجتماعی استان‌ها جهت طرح در کمیته‌های استانی ارائه نمایند.

مطابق «قانون تفسیر جزء (۱) بند (ب) تبصره (۲) ماده (۷۶) قانون تأمین اجتماعی اصلاحی مصوب ۱۳۷۹» که در جلسه علنی روز سه‌شنبه مورخ ۲۹ شهریور ماه ۱۳۹۰ مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۹۰/۰۷/۰۶ به تأیید شورای نگهبان رسید، سابقه پرداخت حق بیمه در کارهای سخت و زیان‌آور به هر میزان، قبل یا بعد از اشتغال در مشاغل عادی به ازاء هر سال سابقه ۱/۵ سال محاسبه خواهد شد. در این خصوص شرط سنی لحاظ می‌گردد. قانون تفسیر جزء (۱) بند (ب) تبصره (۲) ماده (۷۶) قانون تأمین اجتماعی اصلاحی مصوب ۱۳۷۹» که در جلسه علنی روز سه‌شنبه مورخ سوم اردیبهشت ماه ۱۳۹۲ مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۹۲/۲/۱۱ به تأیید شورای نگهبان رسید. در استفساریه از مجلس رسیده شده است که آیا مراد قانونگذار از عبارت «افرادی که حداقل ۲۰ سال متوالی و ۲۵ سال متناوب در کارهای سخت و زیان‌آور (مخل سلامت) اشتغال داشته باشند» در جزء (۱) بند (ب) تبصره (۲) ماده (۷۶) قانون تأمین اجتماعی اصلاحی مصوب ۱۳۷۹ مجلس شورای اسلامی داشتن حداقل ۷۳۰۰ روز اشتغال در یک یا چند شغل زیان‌آور در یک یا چند کارگاه است؟ مجلس پاسخ می‌دهد: بلی، توالی اشتغال به قوت خود باقی است.

۳-۳-۴- چگونه تعیین سخت و زیان‌آور بودن

شغل یا مشاغل

تعیین سخت و زیان‌آور بودن شغل یا مشاغل بر اساس بررسی سوابق و شرایط محیط کار و توسط کمیته کارشناسان موضوع ماده ۲ آیین‌نامه اجرایی و متعاقباً کمیته استانی موضوع ماده ۸ آیین‌نامه اجرایی مربوطه مشخص می‌شود.

۳-۳-۵- شیوه درخواست بررسی مشاغل برای

موضوع کارهای سخت و زیان‌آور چگونه در قوانین کشوری

حسب درخواست کارگر، کارفرما، تشکل‌ها، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت کار و امور اجتماعی و صندوق تأمین اجتماعی، تعیین سخت و زیان‌آور بودن مشاغل در هر کارگاه با بررسی سوابق، انجام بازدید و بررسی شرایط و با تأیید کمیته‌های استانی انجام می‌گردد.

۴- انواع مشاغل سخت و زیان‌آور

مشاغل سخت و زیان‌آور به دو گروه الف و ب تقسیم بندی می‌شوند:

گروه الف: مشاغلی که صفت سخت و زیان‌آوری به ماهیت شغل وابستگی داشته اما چنانچه کارفرما تمهیدات ایمنی و بهداشتی

۶- نحوه شناسایی و تعیین مشاغل سخت و

زیان آور

کارگر، کارفرما، وزارت بهداشت، تشکل های کارگری و کارفرمایی، وزارت کار و امور اجتماعی و صندوق تأمین اجتماعی می توانند در مقام متقاضی سختی کار درخواست دهند. سپس کمیته کارشناسان تشکیل می گردد و به بررسی سوابق و شرایط محیط کار می پردازد. در آخر مدارک ارائه شده بایستی توسط کمیته استانی تأیید گردد.

برای آنکه شغلی در لیست مشاغل سخت و زیان آور قرار گیرد؛ ضروری است در ابتدا یکی از عوامل کارگر، کارفرما، تشکل های کارگری و کارفرمایی، وزارت کار یا وزارت بهداشت درخواست سخت و زیان آور بودن آن شغل را ارائه نمایند. در این صورت سازمان تأمین اجتماعی، کارشناسی را به محل اعزام می نماید. کارشناس با بررسی شرایط محیط کار و خود شغل، نظر خود را طبق استانداردهای مشخص به سازمان اعلام می نماید. سپس در کمیته کارشناسان بررسی شده و نسبت به سخت و زیان آور بودن یا نبودن آن شغل، تصمیم گیری می شود. پس از آن که طبق ماده ۹ آیین نامه اجرایی و پس از بررسی توسط کمیته کارشناسان، شغل در رده مشاغل سخت و زیان آور قرار گرفت، باید شغل طبق ماده ۸ آیین نامه توسط کمیته انسانی نیز تأیید گردد. پس از طی این مراحل، کارگران شاغل در آن شغل، در سازمان تأمین اجتماعی به عنوان مشاغل سخت و زیان آور شناخته می شوند و باید طبق قوانین مرتبط با آن رفتار نمایند تا بتوانند از مزایای این دسته از مشاغل بهره مند شوند (۱).

۷- قوانین تأمین اجتماعی در مورد کارهای سخت و

زیان آور

در ادامه به بررسی شرایط کاری و قوانین سازمان تأمین اجتماعی درخصوص مشاغل سخت و زیان آور می پردازیم. این قوانین با قوانین وضع شده برای مشاغل عادی دارای تفاوت هایی است:

۱-۷- ساعت کاری

بر طبق ماده ۵۲ قانون کار، ساعت کاری در مشاغل سخت و زیان آور نباید از ۶ ساعت در روز (۳۶ ساعت در هفته) تجاوز کند. هدف از این کار حمایت از سلامت کارگر در طول اشتغال است (۴).

۲-۷- اضافه کاری

بر اساس ماده ۶۱ قانون کار، اضافه کاری در این مشاغل ممنوع است.

۳-۷- مرخصی

مرخصی سالیانه در نظر گرفته شده برای مشاغل سخت و زیان آور ۴۵ روز است. بهتر است استفاده از مرخصی در دو نوبت و در پایان هر شش ماه یک بار حتی الامکان صورت بگیرد.

۱۵- کارهایی که منجر به کری کارگر و ایجاد بیماری های

گوش می شود.

۱۶- کار در مشاغلی که حشره کش و سم تولید می کنند.

۱۷- خبرنگاری

۱۸- کار با وسایلی که دارای ارتعاش هستند و برای سلامتی

کارگران مشکلاتی را ایجاد می کند.

۱۹- شاغلین در ندامتگاه ها و زندان ها

۲۰- افرادی که در مراکز روان درمانی مشغول به فعالیت هستند

و با بیماران روانی در ارتباطند

۲۱- رانندگان مسافربری درون شهری و برون شهری، حمل و

نقل بار، رانندگان وزارت راه و شهرسازی در جاده ها

۲۲- کارشناس علوم آزمایشگاهی، فوریت های پزشکی، مامایی

و هوشبری و زیرمجموعه آنها

با کمی انعطاف پذیری که یکی از مهمترین مولفه های

حکمرانی خوب است می توان بندهای ذکر شده در زیر که در مشاغل

دریایی کارکنان با آن سرو کار دارند می توانند به عنوان مشاغل

سخت قلمداد گردند:

۳- کار در مخازن سر بسته،

۷- اشخاصی که به طور مداوم و مستمر در ارتفاع بیش از ۵

متر و در فضاهای باز بر روی داربست، اتاقک های متحرک و دکل

ها کار می کنند.

۱۱- کار با مواد رادیواکتیو و قرار گرفتن در معرض پرتوهای

یون ساز و مشاغلی که بدلیل در معرض اشعه قرار گرفتن، زمینه

ابتلا به بیماری در آنها وجود دارد.

۱۲- کار در مکان های با فشار زیاد مانند کار غواصی

۱۵- کارهایی که منجر به کری کارگر و ایجاد بیماری های

گوش می شود.

۱۸- کار با وسایلی که دارای ارتعاش هستند و برای سلامتی

کارگران مشکلاتی را ایجاد می کند.

در بررسی لیست بالا مشاغلی که در فشار زیاد مانند زیر

دریایی، غواصی و تکاوران دریایی و دریانوردان حاکمیتی در

نیروهای دریایی با وجود شرایط بسیار سخت و طاقت فرسا در نظام

اداری و حقوقی برخلاف قانون تأمین اجتماعی به رسمیت شناخته

نشده اند که این موضع موجب اعمال تبعیض ناروا گردیده است

به طوری که حتی پرسنلی که با ۲۵ سال سابقه به دلیل فله سودگی

شغلی تقاضای بازنشستگی می نمایند، با ۲۵ روز حقوق بازنشسته

می گردند. چنین وضعیتی باعث شده است که به مرور زمان جوانان

در نیروی دریایی بر خلاف ۲۰ سال گذشته که اکثر به دنبال

مشاغل یاد شده بود و قبولی در چنین مشاغلی به عنوان نماد

سلامتی و غرور بود در حال حاضر با کمبود نیروی انسانی مواجه

گردد چرا که این مشاغل از لحاظ مزایایی سختی کار تفاوت

آنچنانی به خصوص در باب بازنشستگی با مشاغل عادی ندارند.

۴-۷- حق بیمه در مشاغل سخت و زیان‌آور

چنانچه کارگر در مشاغل سخت و زیان‌آور مشغول به کار باشد، به ازای هر سال که حق بیمه خود را پرداخت می‌کند، یک و نیم سال سابقه بیمه برای وی در نظر گرفته می‌شود.

در صورتی که کارگر هم در مشاغل سخت و زیان‌آور و هم در مشاغل عادی کار کرده باشد، به ازای هر سال کارسخت، ۱٫۵ سال برای وی در نظر گرفته می‌شود.

در این مشاغل کارفرما موظف است که علاوه بر ۲۳٪ حق بیمه مشاغل عادی، ۴٪ حق بیمه اضافی برای این مشاغل پرداخت نماید. بنابر آنچه گفته شد سهم کارفرما در این مشاغل ۲۷٪ است. به این نکته توجه داشته باشید در مورد افرادی که قبل از سال ۸۳ در این مشاغل مشغول به کار بوده اند، علاوه بر ۴٪ اضافی حق بیمه، ۴٪ دیگر نیز افزوده می‌شود و در مجموع سهم پرداختی کارفرما به ۳۱٪ می‌رسد.

۵-۷- شرایط استخدام و بازنشستگی پیش از

موعد در مشاغل سخت و زیان‌آور

براساس قوانین و مقررات مصوب مجلس صرفاً مردان دارای سلامت جسمانی با توجه به شرایط سخت کار در چنین محیط‌هایی دارای شرایط استخدام می‌باشند. براساس ماده ۷۵ قانون کار، اشتغال در کارهای سخت و زیان‌آور برای زنان ممنوع است. و همینطور بر طبق ماده ۸۳ قانون کار، ارجاع کارهای سخت و زیان‌آور به نوجوانان ۱۵ تا ۱۸ سال ممنوع است.

به دلیل سختی و مشقتهای موجود در کار مسلماً وضعیت شرایط فعالیت در محیط کار، حقوق پرداختی، مزایای شغل و بازنشستگی افراد شاغل در مشاغل سخت و طاقت‌فرسا براساس اصل عدالت، انصاف و اصول حقوقی به‌خصوص حقوق شهروندی در تمام دنیا متفاوت هست. به طوری که براساس ماده ۵ قانون کار مصوب ۱۳۶۹ مجمع تشخیص مصلحت - در کارهای سخت و زیان‌آور و زیرزمینی، ساعات کار نباید از شش ساعت در روز و ۳۶ ساعت در هفته تجاوز نماید (۵). براین اساس در مشاغل سخت و زیان‌آور مطابق با بخش اول بند (ب) تبصره ۲ قانون بازنشستگی پیش از موعد، کارگران چنانچه حداقل بیست سال متوالی و یا بیست و پنج سال متناوب سابقه پرداخت حق بیمه داشته باشند، بدون در نظر گرفتن شرط سنی می‌توانند درخواست خود را به اداره کار و امور اجتماعی استان‌ها مطرح کنند تا در کمیته های استانی بررسی گردد. در ادامه منظور از متوالی و متناوب بودن اشتغال در این کارها را توضیح خواهیم داد:

ایام زیر در صورتی که در فواصل اشتغال به کارهای سخت و زیان‌آور قرار بگیرند بعنوان سابقه اشتغال در نظر گرفته می‌شوند:

- تعطیلات رسمی
- تعطیلات هفتگی
- روزهای استفاده از مرخصی استحقاقی

- ایام استفاده از مرخصی بدلیل فوت پدر، مادر، همسر و یا مرخصی ازدواج به مدت ۳ روز (در این مدت مشمول دریافت دستمزد هستند)
- ایام استفاده از استراحت پزشکی یا مرخصی استعلاجی چنانچه در فواصل اشتغال ایام زیر قرار بگیرد منجر به زایل شدن توالی اشتغال در کارهای سخت نمی‌شوند:
- دوران خدمت سربازی به شرطی که بیمه شده حداکثر تا دو ماه بعد از خدمت به کار سابق خود برگردد و یا مشغول به کار در مشاغل سخت دیگری شود.
- ایام خدمت در جبهه
- ایامی که کارگاه به طور موقت بر اثر عوامل طبیعی مانند سیل، زلزله و ... تعطیل می‌شود و این تعطیلی از اراده کارفرما و کارگر خارج باشد.
- ایام استفاده از بیمه بیکاری (در صورتی که بیمه شده بلافاصله بعد از اتمام این دوران مشغول به کار در مشاغل سخت شود).
- دوران اسارت سیاسی به گونه ای که بیمه شده بعنوان آزاده شناخته شود

موارد زیر اگر در فواصل کارهای سخت و زیان‌آور قرار بگیرند باعث تناوب در شغل شده و توالی اشتغال از بین می‌رود:

- بیکاری بدون دریافت بیمه بیکاری
- بیمه اختیاری
- اشتغال در حرف و مشاغل آزاد
- استفاده از مرخصی بدون حقوق
- اخراج، بازخرید و استعفا
- غیبت غیرموجه بیشتر از ده روز که منجر به اخراج موقت یا دائم شود
- اشتغال در کارهای عادی

با عنایت به مواد یاد شده می‌توان این تحلیل را ارائه داد که ضروری است مجدداً مشاغل سخت به‌خصوص مشاغل دریایی در مجلس شورای اسلامی مورد بررسی قرار گیرد که در بخشهای دیگر این نوشتار بیشتر مود تحلیل قرار خواهد گرفت.

۸- مسئولیت تطبیق و تشخیص مشاغل سخت و

زیان‌آور و اضافه کاری در اینگونه مشاغل

براساس ماده ۸ آیین نامه اجرایی قانون اصلاح ماده ۷۶ قانون تأمین اجتماعی به شرح ذیل هست:

- ۱- مسئولیت تطبیق و تشخیص مشاغل سخت و زیان‌آور به عهده کمیته های بدوی و تجدید نظر استانی موضوع ماده ۸ آیین نامه اجرایی قانون اصلاح ماده ۷۶ قانون تأمین اجتماعی هست.
- ۲- در مشاغل سخت و زیان‌آور کارگر به تناسب کاری که انجام می‌دهد در طول یک سال کاری برای آنان یک سال و نیم کار محسوب می‌شود، ولی در برخی از واحدهای کار، اضافه کاری با توافق میان کارگر و کارفرما صورت می‌پذیرد. در آیین نامه مشاغل

شود. به نظر می رسد این موضع یک موضع ملی است و ضروری است قوه مقننه، قوه مجریه و نهادهای دریایی نیروهای مسلح به این موضع ورود نمایند و مشکل را با فکر جمعی حل نمایند. در حقیقت عدم رضایت پرسنل نهادهای دریایی حاکمیتی نسبت به حقوق پرداختی در ماموریت خارجی و داخلی و حقوق ماهیانه کم با توجه به سختی کار و مقایسه بخش دریایی با سایر بخشهای نیروهای مسلح و یکسان بودن حقوق پرداختی با وجود شرایط بسیار سخت و نابرابر مهمترین مشکل اساسی بخش دریایی حاکمیتی می باشد. بر اساس بررسی های انجام شده یک کاپیتان کشتی های حاکمیتی در روز حداکثر پانزده هزار ریال در سال ۱۴۰۲ حقوق ماموریت دریافت می نماید این در صورتی است که حقوق دریافتی کاپیتانهای کشتی رانی حداقل ۳۰ برابر کاپیتانهای نیروی دریایی است و چنین موضوعی مصداق بارز اعمال تبعیض ناروا است که هم بر خلاف قانون اساسی اصل و منجز به نارضایتی و ترک حرفه دریانوردی توسط دریانوردان حاکمیتی شده است.

۹- مروری بر مشاغل دریایی به عنوان مشاغل سخت در مصوبه شورای عالی حفاظت فنی وزارت کار

درد

همان گونه که عنوان گردید بر اساس تبصره ۲ ماده ۷۶ قانون بیمه تأمین اجتماعی، کارهای سخت و زیان آور کارهایی هستند که در آنها عوامل فیزیکی، شیمیایی و بیولوژیکی محیط کار غیراستاندارد بوده و فرد با انجام آن کار، فشار جسمی و روانی بیش از ظرفیت طبیعی بر او وارد شود که در اثر آن به بیماری و عوارض آن مبتلا شود.

ماده ۱ آیین نامه مشاغل سخت و زیان آور این مشاغل را که به آنها سختی کار تعلق گرفته به دودسته تقسیم کرده است.

الف - مشاغلی که صفت سخت و زیان آور با ماهیت شغلی وابستگی دارد اما می توان به کارگیری تمهیدات بهداشتی، ایمنی و تدابیر فنی مناسب توسط کارفرما سختی و زیان آوری آنها را حذف کرد.

ب- مشاغلی که ماهیتاً سخت و زیان آور بوده و با به کارگیر تمهیدات بهداشتی، ایمنی و تدابیر فنی کارفرما، صفت سخت و زیان آوری آنها کاهش یافته ولی کماکان سخت و زیان آوری آنها حفظ می شود.

درواقع برخلاف مشاغل گروه الف که با به کارگیری تمهیدات ایمنی و تلاش کارفرمایان سختی کار کاهش می یابد، مشاغل گروه "ب" ماهیتاً سخت و زیان آور هستند و صفت سخت و زیان آوری در ذات آنها وجود دارد.

درباره دسته اول می توان عمده مشاغل صنعتی را مثال زد که کارفرما تجهیزات ایمنی را برای کارگران فراهم نکرده باشد. مثلاً کارگر یک کارگاه جوشکاری، نیازمند تجهیزات ایمنی از قبیل عینک مخصوص است و کارفرما وظیفه دارد آن را برای کارگر

سخت و زیان آور قید شده است که در مشاغل دشوار هیچ اجباری مبنی بر اضافه کاری نیست و بکارگیری کارگر به دلیل اینکه با کارفرما توافق کرده است که بیشتر از ساعت مقرر بایستد، اشتباه و خلاف اصول اخلاقی است. بنا براین هیچ گونه بند و یا تبصره ای در قانون کار و تأمین اجتماعی مبنی بر اضافه کاری در مشاغل سخت و زیان آور و یا مشاغل عادی قید نشده است و در قانون آورده شده که هرگونه اضافه کاری باید مبتنی بر توافق میان کارگر و کارفرما باشد و کارگر مجبور به اضافه کاری نیست (Expediency Discernment Council, 1990).

۹- بررسی اجمالی مشکلات و آسیبهای حرفه دریانوردی در بخشهای حاکمیتی

حرفه دریانوردی در بخشهای حاکمیتی با مشکلات و آسیبهایی مواجه می باشد که در واقع می توان این حرفه را جزء مشاغل سخت و زیان آور از منظر بدنی و روحی برای دریانورد به حساب آورد. سختی مشاغل دریایی به خصوص دریانوردی به حدی است که برخی از دریانوردان شغل خود را در دریا رها می کنند که برخی از این دلایل به شرح زیر می باشند:

۱. دور بودن از خانه و خانواده

۲. خطرات جسمی و صدمات خطرناک

۳. درگیری های کاری در کشتی

۴. دزدی دریایی

۵. قوانین سختگیرانه دریایی

۶. مرخصی محدود در ساحل

۷. مسائل شخصی یا بهداشتی

۸. کشتی هایی با خدمه ناکافی

۹. خستگی و فرسودگی

۱۰. تعلیق گواهینامه ها یا مجوزهای لازم

از این رو دریانوردی جز مشاغلی هستند که می تواند شخص دریانورد را به عنوان یک انسان دچار آسیبهای روحی و جسمی نماید. بنابراین ضروری است که در نظام حقوقی، اداری و بهداشتی و پزشکی ایران به عنوان مشاغل سخت و زیان آور شناخته شود.

۱۰- نهادینه نمودن رضایتمندی، کارآمدی و اثر بخشی مبتنی بر اصول و اهداف تمدن نوین دریایی در سطح ملی

در حال حاضر عدم توجه به حقوق دریانوردان حاکمیتی و اعمال تبعیض نسبت به خطوط کشتی رانی دولتی که موجب نهادینه شدن تبعیض ناروا شده است. به طوری که که باعث شده است بقیه دلیل سختی مشاغل دریایی داوطلبان، نهادهای دریایی حاکمیتی مانند نیروی دریایی را انتخاب نمایند که این فرایند خود موجب شده است جذب داوطلب با عدم استقبال مواجه شود. مشکل تبعیض ناروا توسط مدیران بخش حاکمیتی مانند نیروی دریایی به نهادهای تصمیم گیر و تصمیم ساز نیز ارجاع گردیده است تا مشاغل دریایی حاکمیتی نیز به عنوان مشاغل سخت در نظر گرفته

مشاغل در نظر بگیرد (۷). در شرایط کنونی هزاران نفر در حوزه صنعت کشتیرانی و مشاغل دریایی مشغول به کار هستند و این مشاغل دارای خطرات، استرس و مشکلات بسیاری از قبیل دوری از خانه، فرسودی شغلی، گرمای شدید و طاقت‌فرسای محیط کار استرس، بیداری شبانه روزی، کار در شرایط مخاطره آمیز می باشد. کسانی در این مشاغل به کار مشغول می‌گردند، مشقت کار به مرور زمان موجب تاثیر بر شرایط روحی و جسمی آنان می‌گردد. براساس اظهار نظر عضو کمیسیون عمران مجلس شورای اسلامی ضروری است با توجه به نقش دریانوردان و مشاغل دریامحور و به طور کلی مشاغل دریایی جزو مشاغل سخت و زیان‌آور تلقی می‌گردد و چنین رویکردی مورد توجه ریاست وقت مجلس دکترا قالی باف نیز بوده است (۲). از این منظر ضروری است بر اساس سند چشم‌انداز و ارتقا رضایت مندی کارکنان شاغل در ارگانهای دریایی به خصوص نهادهای حاکمیتی دریایی در جهت نهادینه نمودن احقاق حقوق کارکنان شاغل در مشاغل دریایی، نهادهای حقوقی اداره بنادر و کشتی رانی و همینطور نیروی دریایی راهبردی ارتش جمهوری اسلامی و نیروی دریایی سپاه پاسداران سختی مشاغل دریایی را پی گیری جدی قرار گیرد. در حقیقت ضروری است که این موضوع در کمیته ای متشکل از سازمان بنادر و دریانوردی، ستاد آجا و ستاد کل نیروهای مسلح، وزارت دفاع به خصوص تأمین اجتماعی نیروهای مسلح به‌عنوان رکن متولی احقاق حقوق کارکنان در مشاغل سخت و زیان‌آور موضع مهم مشاغل دریانوردی و مشاغل دریایی به عنوان مشاغل سخت مورد بررسی گیرد.

نتیجه گیری

به دلیل آنکه وجود مشاغل سخت در جامعه اجتناب‌ناپذیر است و جامعه به وجود این مشاغل قطعاً نیاز دارد، پس قانون به این نتیجه رسیده است که در قبال زیان‌های وارده به شاغلین این دسته از مشاغل، تدابیری را بابت جبران صدمات روحی و جسمی ناشی از این مشاغل در نظر بگیرد که در این نوشتار مورد بررسی قرار گرفت.

درمورد سختی و مشقت کار در دریا اختلاف نظر نیست و همه اشخاص اعم از حقیقی و حقوقی برآن تاکید می‌نمایند. اما به نظر می‌رسد از لحاظ هنجاری، ساختاری و رفتاری اقدام قابل‌توجهی برای احتساب این مشاغل و طبقه بندی آنان در زیر مجموعه مشاغل سخت و زیان‌آور صورت نگرفته است. با استعانت از سخنان آسمانی پیامبر رحمت حضرت محمد (ص) که فرموده اند یک شب نگرهبانی دادن در راه خدا درکنار دریا برتر است از هزار شبانه روز که شب‌هایش به عبادت و روزهایش به‌روزه داری سپری شود و همچنین بسیار تاثیر گذار ایشان در مورد شهدای دریایی که می‌فرماید: «خدای تبارک‌وتعالی فرشته مرگ عزرائیل را مأمور کرده ارواح را از بدن انسان‌ها جدا کند، مگر شهید دریا که خود خداوند آن‌ها را قبض روح می‌کند و همچنین سخن گوهری ایشان

فراهم کند. دسته دوم مشاغلی که سخت و زیان‌آور بودن جزو جدانشدنی آن شغل‌هاست و رعایت مسائل ایمنی از سخت و زیان‌آوری آنها کم نمی‌کند. به‌عنوان مثال کارگرانی که در معادن یا روی دکل‌ها یا پست‌های انتقال برق کار می‌کنند.

در حال حاضر کارهای مرتبط با حفر قنات و چاه، مشاغل مرتبط با کوره‌های مذاب، عملیات مربوط به جمع‌آوری و دفن زباله‌ها، کار در فضاهایی که ارتعاشات صوتی حاکم بر محیط بر سیستم شنوایی آسیب‌رسان است، کارهای مرتبط با سم‌پاشی و ضدعفونی کردن، کار غواصی که تحت فشار غیرطبیعی محیط باشد و کارهایی که در معرض تشعشعات رادیواکتیو هستند، از جمله مشاغل سخت و زیان‌آور به شمار در مقررات تأمین اجتماعی به شمار می‌روند. در صد و هشتاد و دومین جلسه شورای عالی حفاظت فنی وزارت کار و در راستای سیاست‌گذاری کارهای سخت و زیان‌آور موضوع ماده ۷ آیین‌نامه مشاغل سخت و زیان‌آور، موضوع «تعیین شرایط بررسی صفت سخت و زیان‌آوری در مشاغل صیادی و ملوانی» در دستور کار قرار گرفت و مورد بحث و تبادل نظر اعضا واقع شد. در این جلسه پس از ارائه نقطه نظرات تخصصی اعضا، مشاغل ملوانی و صیادی مشمولین قانون کار با موافقت اکثریت آرا در گروه "ب" مشاغل سخت و زیان‌آور قرار گرفتند. در حقیقت این مصوبه نور امیدی است برای دریانوردان حاکمیتی در نیروهای مسلح که با تسری آن می‌تواند از ترک مشاغل دریایی که آمار آن قابل توجه است جلوگیری نمود که البته تصویب چنین آیین‌نامه‌ای نیز با مطالبه بر حق دریانوردان صورت گرفت و تاریخچه آن نشان می‌دهد که پیش‌ازاین در راستای رفع دغدغه و مطالبه دریانوردان با توجه به طولانی بودن مدت‌زمان کار روی دریا، معاون روابط کار وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی از تدوین اولین نوع قرارداد کار دریانوردی و تلاش برای ثبت شغل دریانوردی در لیست مشاغل سخت و زیان‌آور در شورای عالی حفاظت فنی خبر داده بود (۱).

۱۰- پیشنهادات

پیشنهاد می‌گردد کمیته مشاغل سخت و زیان‌آور در ارتش جمهوری اسلامی ایران و ستاد کل نیروهای مسلح تشکیل گردد و مشاغل دریایی را با توجه سختی و زیان‌آوری خاص خود در این کمیته مورد ارزیابی قرار گیرد و سپس اقدام قانونی لازم را از طرف دفتر مقام معظم رهبری، دولت و مجلس شورای اسلامی جهت احتساب مشاغل دریایی به‌عنوان مشاغل سخت و طاقت‌فرسا انجام دهند.

۱۱- نتایج

به دلیل آنکه وجود مشاغل سخت در جامعه اجتناب‌ناپذیر است و جامعه به وجود این مشاغل قطعاً نیاز دارد، بر اساس اصول قانونی ضروری است قانونگذار در قبال زیان‌های وارده به شاغلین این دسته از مشاغل، تدابیری را بابت جبران صدمات ناشی از این

از این وادی با استعانت از سخنان آسمانی پیامبر رحمت و رأفت حضرت محمد (ص) مبنی بر امتیازات خاص مقام شهید در دریا که به نظر می‌رسد منتج از مشقت کار در دریا است، و همینطور اظهار نظر کارشناسان و متخصصین حقوقی، دریایی، پزشکی و بهداشت محیط در به رسمیت شناخته شدن مشاغل دریایی به‌عنوان مشاغل سخت و طاقت‌فرسا و همینطور تاکید و تأیید سختی کار در دریا توسط ریاست وقت قوه مقننه می‌تواند راه را برای به رسمیت شناختن مشاغل دریایی به‌عنوان مشاغل سخت هموار نماید.

در آخر نتایج این پژوهش مبین این است که در دنیای امروزی مشاغل دریایی از منظر بین‌المللی به‌عنوان یکی از مشاغل سخت و طاقت‌فرسا به‌حساب می‌آید به‌طوری‌که به دلیل این سختی‌ها از مزایای خاص مربوط به مشاغل سخت و زیان‌آور برخوردار است و از منظر حقوق و مزایا و بازنشستگی هم در کشورهای درحال توسعه‌ای مانند هند و پاکستان و هم در کشورهای توسعه یافته تفاوت قابل توجهی در مقایسه با مشاغل موجود در خشکی دارد. بر اساس پژوهش‌های صورت گرفته در سطح بین‌المللی مشاغل دریایی یکی از طاقت‌فرساترین مشاغل در دنیاست و هرساله دریانوردان زیادی به علت سختی‌های خاص مشاغل دریایی از ادامه فعالیت در این حرفه دست می‌کشند. از این‌رو به نظر می‌رسد در نظام قانونگذاری ایران نیز ضروری است که مشاغل دریایی به خصوص مشاغل حاکمیتی به‌عنوان مشاغل سخت مورد شناسایی قرار بگیرد. از این منظر احتساب مشاغل دریایی به‌عنوان مشاغل سخت می‌تواند باعث ارتقاء کارایی و اثربخشی به‌عنوان عنصر گوهری در حکمرانی دریایی شود و زمینه ایجاد تمدن مدرن دریایی در قرن ۲۱ که ایران به دنبال آن است را فراهم نماید.

تشکر و قدردانی: از همه اساتیدی که در غنای مطالب حاضر باری‌رسان بودند، نهایت تشکر و قدردانی به عمل می‌آید.

نقش نویسندگان: همه نویسندگان در نگارش اولیه مقاله یا بازنگری آن سهیم بودند و همه با تایید نهایی مقاله حاضر، مسئولیت دقت و صحت مطالب مندرج در آن را می‌پذیرند.

تضاد منافع: نویسندگان تصریح می‌کنند که هیچ‌گونه تضاد منافی در مطالعه حاضر وجود ندارد.

در مورد اینکه "یک شهید در دریا با دو شهید در خشکی برابری می‌کند" می‌توان اهمیت و سختی کار در دریا را پی برد. با استناد به این احادیث شریف و با عنایت به عدل بسیار ظریف خداوند باری تعالی که دادن امتیاز به هر کسی را بر اساس *فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ* و *مَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ* لحاظ می‌نمایند که این امر حاکی از دقت و سخت‌گیری در حسابرسی قیامت را نشان می‌دهد. بنابراین امتیازهای ذکر شده که مورد تاکید پیامبر(ص) و مسلمانان خداوند باری تعالی قرار گرفته‌اند، از اصول بنیادی و شرعی است که سختی کار در دریا را اثبات می‌نماید. چراکه خداوند باری تعالی حق است و بی دلیل به شخص یا گروهی امتیاز خاصی را نمی‌دهد مگر براساس تلاش و شایستگی‌های بنیادی و تقوای الهی. از این منظر و تحلیل بنیادی هم می‌توان اهمیت و سختی کار در دریا را پی برد و ضرورت احتساب مشاغل دریایی به‌عنوان مشاغل سخت و زیان‌آور را احتساب نمود.

همچنین براساس اظهار نظر عضو کمیسیون عمران مجلس شورای اسلامی مشاغل دریایی جزو مشاغل سخت و زیان‌آور تلقی می‌گردد و چنین رویکردی مورد توجه ریاست وقت مجلس هم بوده است اما اقدام قانونی به‌خصوصی تا کنون صورت نگرفته است. در دنیای امروزی مشاغل دریایی از منظر بین‌المللی به‌عنوان یکی از مشاغل سخت و طاقت‌فرسا به‌حساب می‌آید به‌طوری‌که به دلیل این سختی‌ها حدود ۵ الی ۱۰ سال نسبت به مشاغل دیگر زودتر بازنشسته می‌گردد. همچنین مشاغل دریایی یکی از طاقت‌فرساترین مشاغل در دنیاست و هرساله دریانوردان زیادی به علت سختی‌های خاص این حرفه از ادامه فعالیت در این حرفه دست می‌کشند. از این‌رو به نظر می‌رسد در نظام حقوقی جمهوری اسلامی ایران نیز ضروری است که مشاغل دریایی به‌عنوان مشاغل سخت مورد شناسایی قرار بگیرد.

از این منظر در به رسمیت شناختن مشاغل دریایی به‌عنوان مشاغل سخت و مبتنی بر مشقت اختلاف نظری در میان کارشناسان حقوقی، پزشکی و فنی نیست و همه اشخاص اعم از حقیقی و حقوقی بر سخت بودن مشاغل دریایی و کار در دریا تاکید می‌نمایند و این فرضیه را می‌پذیرند که مشاغل دریایی سخت و طاقت‌فرسا است. اما به نظر می‌رسد از لحاظ هنجاری، ساختاری و رفتاری اقدام قابل توجهی برای احتساب این مشاغل و طبقه بندی آنان در زیر مجموعه مشاغل سخت و زیان‌آور صورت نگرفته است.

